

zakaj ni ga tako veliciga in težkiga vozá, de bi si ga borja, ako ji je na punti, ne upala zverniti. Vidi se po hudi borji med Št. Vidam in Ipavo na senožetih do pet zvernjenih vozov, mnogoterkrat razbitih in razdrobljenih, de ni kosic pri koscu; take nesreče se tudi v Rebernicah, na Gaberku in drugod pripetó. De se pri taci priložnostih tudi ljudje še clo do smerti pobijejo, je lahko verjeti; zatorej jemló popotniki po 2—4—6 deržačev, ki jim kočije derže, de jih borja ne zvraca. Ti overžejo in ovežejo kočijo z vervmí in jo derže ali vlečejo proti borji. Po Luizini cesti nad Reko so že sperviga na bolj nevarnih krajih stene ali zide v brambo pred borjo naredili. Prek železnice, kodar bi borja prehudo pahala, bodo mende mogli tudi take brambe omisliti.

Borja ima svojo pot od severnoizhoda proti jugozahodu in se zgubi na Jadranskim morju; vse drevje po nje hudih zbrisih je proti jugozahodu obernjeno; hrast, ki na takim zbrisu raste, je od borje uvit — ima pokice po lesu, de ni priden za doge, je mlinčast ali veterncast kot plenljivo železo. Sama oskers se borji ne da vžugati, in lepo piramidasto raste.

(Dalje sledi.)

Slovesnost v jami pod Malim gradom pri Planini.

Neka srečna námera me 2. t. m. v Planino pripelja. Ko se po nekterih gospodih tamkej ogledujem, je bil le odgovor: „Ni nikogar! V jami pod Malim gradom bo slovesnost; pervikrat bo razsvetljena! Pred ta dan namreč se je bila misel zbudila, kaj slovesniga napraviti, in velikost in lepoto jame enkrat veči množici pokazati, kolikor jo je ložje doiti. Gosp. Dr. Schmidl namreč, ki je nalaž iz Dunaja prišel to jamo preiskovat, in g. Rudolf, ki mu je iz Idrije na pomoč prihitel, sta sicer že 2400 sežnjev dalječ naravnost od vhoda jame proti Postojni pod zemljo prišla, vonder to se je zamoglo le z veliko težavo in trudam zgoditi. Od začetka jame pa, kjer Unec izteka, se vonder da brez posebne teže kako čert ure dalječ priti do perviga jezera. Ta pot je bila tedaj z neutrudenim ponočnim delam kar mogoče poravnana, deržaji napravljeni, bervi varne podstavljene. Gospoda Dr. Schmidl in Rudolf sta delo vodila; gospodje: srenjski župan Vilher, Obreza in Perenič so z delavci, svečavo in deskami (žagancami) pripomogli, to slovesnost izpeljati. Tudi bengaljski oginj je bil pripravljen, to je, neka kemiška zmes iz solitra, žvepla, železa in družih taci reči, ktera prižgana da močno, belo, dnevu podobno svetlobo.

Množica kakih šestdeset oseb, gospodov in gospá, vradnikov in teržanov, je bila zbrana, ki me je ptujca tudi prijazno med se sprejela, ko začeta čolnica ob petih popoldne od kraja odrivati, de sta sčasoma vse obiskovavce jame do vhoda prepeljala. Kako zavzel se je, in ostermel pa je vsakteri, v jamo stopivši! Bilo je, kakor de bi se znašel v prostorih velike cerkve, ktero je mogočna roka stvarnikova sozidala in obokala. Resni in čudni občutik je še množil mrak, v kteriga se je svetloba dneva če dalje bolj prehajala. Širjava jame je v začetku precej velika, kakih 8 ali 10, višava pa je kakih 15 sežnjev; ob kraji so stene zlo ravne, obok po dolgim izpeljan, na pervim ovinku pa se bolj vzdigne, de je podolgasti kuplji podobin, in sémtertje je viditi podob iz kapaniga kamna. Ko so bile zdaj nesoštete luči ob deržajih, po stenah na kolih in posameznih skalah prižgane, in je iz daljave v jami bengaljski oginj posijal, in se je pogled dalje v popred temno jamo odperl, je vse zavzeto zaostalo, preden se je začelo dalje stopati. Posebno lepo so se kazale sveče, v križ nastavljene na pervim griču, ki se Kalvarija kliče. Od začetka je pro-

storno hoditi po levi strani jame, in globoka voda teče na desni; potem pelja bervi čez vodo na uno stran, in kmalo, per kalvarskim griču se svet ob desni strani vzdigne, in tukej je kot z mostovža ali altane čudovito nazaj prot vratam jame gledati. Zdaj so se oglasili prvi: Živi! Dr. Schmidlu, ki je bil prvi vzrok slovesnosti. Silni prostori so tukej že bolj temni, in obilno svečave jih ni moglo zadosti razjasniti, dokler jim ni bengaljski oginj pristopil.

(Konec sledi.)

Pomenki v besedah

„župan — županija — nadžupan — nadžupanija.“ *)

Po spričevanji „Časnika“ list 44 nek učen gospod na Dunaji dokazuje, kako de nadžupanija za „Bezirkshauptmannschaft“ ne gré in se tudi ne spodobí. Prav je, de se iména, ki se novim rečem dajejo, pretresujejo, de se njihova veljava ali poterdi, ali de se zavolj neveljave druge boljši ponudijo. Zato bi bilo tudi prav, ako bi bil tisti gospod blagovolil, nam kako drugo, bolj primerjeno imé nasvetovati, zakaj brez iména te po vsih slovenskih ustih tekoče oblastnije, kakor je „Bezirkshauptmannschaft“, vender nismo radi, in ako je ne bomo nikdar po naše imenovati začeli, ne bo tudi nikdar našiga iména iméla.

De ni bila beseda „županija“ v sedanjim poménu Slovincam do zdaj znana, je rés; pa zakaj ni bila znana? Zató ker ni bilo nič taci, kar bi se bilo tako imenovalo. De je pa zdaj berž v več krajih „srenjo“ odrinila, kaže de ni taka grozna ptujka, kakor jo imenovani gospod imenuje, in de ni tako neprimérna, ker nam jo sam dobrovoljno veljati pustí. Njegovo dokazovanje gré sosebno na to, de ako nam tudi „županijo“ dovoli, iz tega pa nikakor ne sledí, da je potém „Bezirk“ imenovati „nadžupanija“ — in me zato žalostne zmote obdolžuje, ker sim kaj taci nasvetoval. Zmot koga obdolžiti ni vselej sosebne učenosti treba, pa popraviti jih, to veljá, — to iz zmotnjave na luč speljá, pa gospod je le moj zmotnjavski ogork poteptal, nove luči pa nam ni nobene nažgal, in nas je rajši v stari noči pustil. To pa ni nobene posebne hvale vredno, nar manj v zdajnjim času, kjer vsak rodoljuben Slovinc želi, de bi se od vsih nemško keršenih novih reči in naredb po domače zmeniti zamogli.

Jez sim rekel: „nadžupanija“; recíte vi gospod! kaj boljiga, in vsi se ga bomo poprijéli, saj tukaj ne gré ne na vašo, ne na mojo veljavo, gré le na bolj primerjeno imé. Samo imé se ne bo nikdar naredilo, ako ga kdo ne nastavi. Od kdaj so bile že „kresije“, od kdaj „Bezirki“? in „kresija“ je v svojim stari pomenu že srečno umerla, „Bezirki“ so se tudi že v „Bezirkshauptmannschaft“ prekerstili, in

*) Treba je, de se zedinimo v tako imenitnih besedah, ki se zdaj vsaki dan velikrat rabijo. De se zedinimo, je pa treba, de se dobro pomenimo, in na ponudbo dane besede od vsih strani pretresemo. Zdaj je še čas zató, ker, kakor so sedanje postave začasne (provisorisch), tudi ni napčno, če nektre zdej rabljene besede le za začasne vejajo, dokler niso po večini poterjene. Besedi župan in županija ste se tako naglo sercu in jeziku slovenskiga ljudstva vrinile, de boste težko več veljavnost pri njem zgubile. To je očitno znamenje, de je z besedo »županija« častiti g. Graberski pravo zadel. Nekdanje soseske, občine (srenje) s svojimi »rihtarji« so bile vse kaj družiga od sedanjih s svojimi župani, in kakor cesar vlada cesarstvo, kralj kraljestvo, knez knežijo, vlada — se vé de v primernim poménu in obsegu — tudi župan s svojimi svetovavci županijo. — Kar pa imé »nadžupan in nadžupanija« i. t. d. vtiče, se nesmemo poprej v pretresovanje utikati, preden niso braveci sami tega celiga sostavka brali.

Vred.

komu je znano, de so se bile kdaj te iména poslovenovati začenjale? Takó znate še dolgo čakati, dokler vam brez vašiga prizadevanja iz sémena „Bezirkshauptmannschaft“ novo slovensko imé izraste.

Dunajski gospod mi je vse zavedenje odrekel, ki pravi, de ne vém kaj delam, de „Bezirk“, „nadžupanijo“ imenujem. Naj mi dovoli saj sanjati od nje, dokler nam sam kaj boljšiga ne podá. — Ustava od 4. sušca zida vso državo na svobodne soseske — občine — srenje, ali ako dovolite, na županije, in to zidanje je tako umetno povezano, de se vse oblastnije kakor kamen kamna čversto deržé, in de vse skupej vterjene terden države stolp iznašajo. Iménuj zdaj te kamne, to je, oblastnije, kakor hočeš, ali vsako po drugačnim iménu, kot starši svoje otroke, ali jim daj vsim eno imé, kot ima neka némška knežija že 70 do 80 Henrikov, menim de bo zlo vse eno, ako se boš le razvedil, s kom imaš opraviti. — Perva talna versta vladije so županije — Ortsgemeinden, druga imajo biti — ne zamerite, če bi spet koga motil — velike županije Bezirksgemeinden s svojim predstojnikom vélkim županom (saj se pravi tudi Grossfürst, Grossherzog, i. t. d.) Bezirkshauptmannschaft je pa samo zato postavljena, de županije vse: veliko v malih, in male v vélkih prav vlada, za nje skerbi in višji vladi za nje odgovarja. Ona je v županije po svojim poklicu tako zapletena, de županije brez nje nobene glave nimajo, in de ona brez njih opravila nima. Večkrat je bilo slišati gospod Bezirkshauptmanne govoriti: „de bi bile le županije vstanovljene, brez njih nimamo nobene prave podstave (Basis) i. t. d.“ Zakaj bi bila tedaj taka zmota to prvo nad županije in za županije vladati postavljeno desiravno politično vladijo Bezirkshauptmannschaft nadžupanijo imenovati, ki je res als ein über die županije bestelltes Amt?

Razložek imenovaniga gospoda, de župan je služabnik občine, Bezirkshauptmann je pa cesarsk služabnik, in de zato te iména ne gredó vkup, mi ne gre v glavo. Skoraj bi rekel de tudi gospod zmotnjave dela, ki pravi, de eni smo cesarski, eni pa ne, saj že vsakdo vé, de so vse vladije po vodilih ustave vkrojene, de tedaj vse iz enih tal izvirajo, naj njih predstojnike eden ali drug postavlja. Ločijo se med sabo po svojih opraviilih, in po višji ali nižji stopnji, v katero so postavljene; po tem se pa tudi med sabo vežejo.

(Konec sledí.)

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz Celja. Kakó so se gimnazijske šole po Slovenskim za to léto izveršile, smo po raznih novinah zvedili, samo od Celjskiga gimnazija še ni bilo nikjer besede. Hitim toraj s zastano novico na svitlo: da je tudi tukaj, kar slovensko národnost zadene, vkljub vsim zaviravcom, slovenski duh serca naših mladenčev prešinil in zagrel. Razun malokterih so vsi učenci podučevanje slovenskiga jezika pridno obiskovali in se na koncu léta na poskušnjo postavili. Posebno hvale vredno se je njih domorodstvo pokazalo poslednji večer šolskiga léta 30. julia. — Lepa navada, šolsko léto z velikim slavljem končati, je na Celjskim gimnaziju po sklepu nekih boljšinarjev morala nehati. Učenci jo težko pogrešajo. De bi pa vendar čisto na tihim se ne razišli, so naši slovenski mladenči sebi in mestjanam v mestnim gledišu lepo narodno slavlje pripravili bili, kateremu enakih še večkrat viditi želimo. Glediše, kamor so nas bili učenci povabili gledat veselo igro: „Raztresenca“, ktera je létoš pri g. Jeretinu na svitlo prišla, je bilo polno gledavcov. Ko se zagrihálo vzdigne, stopi pred občinstvo 12 lét stari učenec Viktor Leitmaier iz Celja in govori svojim šol-

skim tovaršem besedo za odhodnjo, v kateri je na nekih mestih s svojim naravnim in ljubkim govorjenjem vsim poslušavcem tako globoko v serce segel, da se radestnim solzam niso vbrani mogli.* Z neprenehavnim pohvalnim ploskanjem in „živil“ klicanjem, je občinstvo mladega govornika, ki je po dokončani besedi bil odstopil, še enkrat pred se poklicalo mu svojo popolno zadovoljnost skazati.

Kakor z govorno besedo, tako je vse občinstvo tudi z igravci „Raztresencov“, popolnoma zadovoljno bilo. Nekteri gospodje so jih drugi dan obiskali in jih prosili, da bi jim še večkrat enako veselje napraviti hotli.

Posebno vgodno je mnoge zateklo zvediti, da so ti mladi slovenski gledišniki, razun enega, sinovi čisto nemških starišev.

x.

Iz Tersta. * 26. p. m. smo imeli priložnost celolétno izprašanje iz slovenskiga jezika na Terstjanskem gimnaziju poslušati, in veselilo nas je viditi in slišati veliko, ne samo slavenskih, temuč tudi laških učencov, kako lépo in serčno se jedni okoli svoje matere Slave zbirajo, in kakošno čast drugi našimu jeziku dajo. Med vsemi učenci pa moram 15 lét mladiga učenca A. Lovriha posebno imenovati, ker on ni le marljiv učenec, temuč tudi posebno bistra glavica. Od njega smo že brali v Ljubljanskim „Vedežu“ neki prevod iz Julija Cesara; Lovriha bo tudi pésnik, ako Bog da, ker smo že brali nadepolne poskuse o pesništvu od njega; morebiti bomo zamogli drugikat kaj taciga na primer položiti. — Tudi sim slišal, de Lovriha in drugi učenci so si privzeli važnejši dela latinskih pisateljev v naš jezik privoditi. To je lépa réč, viditi, da tukej na slavenski zemlji, ktera pod laškim bahanjem tičí, se Slavjani po nobeni stranki ne dajo motiti, ampak da se deržijo svojega.

Marsikdo bo vprašal, od kadaj je pri Terstjanskem gimnaziju slavenska učilnica? in — žalibog! — odgovor mu bo, da javne učilnice slavenskiga jezika v Terstu še ni. Lanskiga léta je tukajšni slavjanski zbor ministerstvu uka prošnjo položil, da bi se tukaj slavj. učilnice osnovali, ali o tem ni še nič odločeniga. — Da bi se pa predragi čas ne zgubil ponemarno, je tukajšin učenik latinskih šol, g. Ivan Macun s privoljenjem vodja gimnazija g. Vidica javno slavensko učilnico oznanil, ktera je zdeljena v dva reda, za rojene slavjane in za neslavjane, in tako uči g. Macun vsaki teden štiri ure, to je po dve uri v vsakim redu. Do zdaj g. Macun ni imel nobeniga plačila zató, ker je učilnica le začasna, ali plačilo mu bo tisučerno v mladih sercih slavjanskih sinov in slava, ki mu kipí iz sere vsaciga rodoljuba. — Žalostno novico moramo oznaniti; le ta je, da „Jadranski Slavjan“ gre svojiga brata „slavj. Rodoljuba“ obiskavat, kakor pa slišimo, se ne bo dolgo časa v onih tãmnih krajih zadržal, marveč mu je misel, bolj iskreno se k nam vrniti. Mestopredsednik slavj. društva gosp. G. Angelić je na dom od Serbskiga patrijarha poklican; to je škoda Terstjanskemu slavj. društvu, ker g. Angelić je umen in dobro izučen mož, in iskren Slavjan. Odbor društva je sklenil, mu pohvalni list dati za njegov trud v prid društva, in za njegovo goreče serce do slavjanstva. — C. k. brodovstvu se danica na nebu kaže, ker se sliši od verjetnih mož, da bo k brodovstvu jedan brat našiga miliga Cara stopil, in da od sedeja ne bo več toliko izvanjskih pri avstrijskim brodovstvu.

Iz Št. Vida nad Ipavo. Koliko de je na dobrih učenikih ležeče, in kako visoko, de bi se še z omiko,

*) Žal nam je, de nam prostora manjka, izverstni govor natisniti.

so komej prihod noči čutiti dale. In zdaj je še enkrat bengaljski oginj posvetil, in podoba jame od zunaj pokazal; drugi pa je znotrej jame posijal, kjer je bilo ravno tako viditi, kakor zjutrajno zarijo, kateri višje stoječi oblaki le kako lino puste. Ko smo zopet v Planino prišli, s svečavo obilno kot v procesii, je bil pred ločitvo zadonel še glas: Živi Dr. Schmidl! naj živijo Planinčanje!

O sklepu te slovesnosti naj bo to opomnjeno, de preiskovanje jame, ki se zdaj godí, gotovo ne bo brez dobička, ne samo za učeni svét, ampak tudi za kmetijstvo v Planinski dolíni. Vse se sicer ne da naprej prerajati; vendar med drugim že to zna v velik prid biti, de se bo bolj na tanko čas prihoda velike vode iz jame vedil, kadar kako deževje naprej na Pivki razsaja, in se bo tedaj v času kaj s poti spraviti znalo. Tako je bilo ravno 30. p. mesca, ko je bila na Pivki velika naliv, v Planini pa ne sile, in se je Unec nagloma narasel, drugi iztoki vode pa se niso nič ali ne veliko spremenili. Iztrebljenje jam, ki vodo v Planinski dolíni požirajo, se je ta pot že koristno pokazalo; zakaj lahko so že zdaj vodo v se vzele, ktera bi bila drugač gotovo po ravni nastopila, in snožeti podškodovala.

Podlipski.

Pomenki v besedah

„župan — županija — nadžupan — nadžupanija.“

(Dalje.)

Gospod iz Dunaja prestavlja, kar nam je znano, nadžupana Obergemeindevorsteher. To bi bil komaj, pa ne še za prav moj véliki župan; nadžupan ni po mojim ne mali ne véliki župan, je več kakor katerikoli župan, je nad župane postavljen oblastnik, je tedaj to, kar pravimo Bezirkshauptmann. Kaj bi gospod djal, ki tak bistven razloček med Gemeinde- in Bezirksvorsteherung nahaja, ako bi ministram v glavo padlo, namesto Bürgermeister reči: Bürger-Gemeindehauptmann? kar je tako lahko mogoče, kakor že skoraj za vsako reč rečejo: Kreis-, Bezirks-, Stadt-, Schloss-, Berg- u. s. f. Hauptmann in kar bi se skoraj bolj pristojalo. Kako bi mogel poplej Bezirkshauptmann poleg Gemeiddehauptmanna svojo veljavo ločiti? — Kreishauptmann je tudi vsa druga veljava, kakor Bezirkshauptmann, in po čem se ločita? po besedah Kreis in Bezirk gotovo ne, zakaj obojno pomeni po svojim etymon „Kreis“ in „circulus“ kakšnokoli okolico. Ločijo se tedaj samo po pomenu, ki se jim da, zato imamo létas drugačne Kreise in Bezirke, kakor so bili lani in kdo je še rekel, de je to žalostna zmota, in de ti prekerševavci ne vedó kaj delajo?

Imé je imé; ono ne daje in ne odjemlje veljave; to stori le pomén, ki se mu daje. Nikar se zato ne bojte, de kmet, kadar bo vedil, komu „nadžupan“ pravimo, mu bo nar pred pod noge pogledal, ali res cokolj ne nosi, kakor se zna primeriti, de jih bo v daljnim cesarstvu kakšen župan nosil. Nadžupan bo za stran tega poleg župana ravno tako lahko svojo veljavo ohranil, kakor jo vsi Hauptmanni v svojih raznih pomenih za se ohranijo, desiravno so politiški, vojaški, kameralni, družbinski i. t. d.

Pa saj nikomur ne té ne une besede ne vrivam; sim le v razorano polje slovenšine zernice vergel, ki se je meni dobro zdelo, naj se že prime ali ne. Ali sim za to imé zmotnjavca zaslužil? Če se hočemo, po ti poti srečevati, kam pridemo! Z lepo se zmenimo, to bi znalo za vse prav biti.

(Konec sledí.)

Vsakimu svoje.

Iz Celja smo prejeli dopís, kteriga se ne branim v „Novicah“ natisniti, v znamenje, de nismo v nobeni zadevi enostranski, ampak de radi dovolimo besedo vsakimu poštenimu možu, ako je tudi nasprotna nam ali našim g. dopisnikom. Kar pa našiga g. dopisnika vtiče, ki je unidan iz Celja tisto neprijetno novico naznanil, moramo pa tudi povedati, de ga poznamo častitiga rodoljuba, ki ni, kakor morebiti nekteri mislijo, iz verste mladih prenapetih Slovincov, de torej njegovim dopisam zamoremo zaupati. Zna biti, de je v ti zadevi preojstro sodil, za to pa tudi — ker ga pošteniga možá poznamo — ne bo zoper to, de se zaslíjšijo tudi druge mnenja. Gotovo je pa, de za šolstvo pred vstavo zasluženi g. vodja zdaj po vstavi ni bil več na pravim mestu, ker ni slovenšine razumel. Iz dopísa iz Celja povzamemo „sine ira“ naslednje verstice:

»Ljube Novíce! Ve ljubite resnico, zato vzemite v svojo sredo naslednje moje besede. Nisim scer prijatelj pisanja; pa zdaj sim prisiljen Vas prositi, moje besede razglasiti, ker so se v Vašim listu 21. velkiga serpana t. l. v »novičarju iz Celja« neke besede znajde, katere so nam silno hudo djale. Tam se bere med drugim: »Vodja Celjskih latinskih šol, — velik protivnik Slovincov in celimu mestu neprijeten mož — je bil pred kratkim svoje službe odstavljen.« — Kdor je to pisal, je totiga moža krivično sodil. Zagotovim Vas, de sim pred kratkim s slovenskimi učenci govoril, ki pravijo, de zdaj svojiga očeta zgubijo. Ne zamerite mu, če slovenskiga jezika govoriti ne zna, ker ni rojen Slovec, in že 72 lét star mož — vunder ni bil nikakor protivnik slovenšine. Kako zamore kdo tudi reči, de je bil celimu mestu neprijeten, ker je vžival tukaj veliko čast in spoštovanje. Če pravi g. dopisnik, de je bil »svoje službe odstavljen,« — zakaj pa ne pové tudi vzroka, ki ga je odstavil? Starost je, ki ga je odstavila, ker je že 72 lét star. Zavolj svojih zaslug za šolstvo je prejel zasluženi vodja pred 2 létama veliko zlato svetinjo, ki njegove porsí po pravici kinči. — To v razjasnjenje krivičniga razsodka zastran verliga možá.«

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz Marburga. Ne davno je u naših „Novicah“ u nekem članu bilo povedano, da je u Marburgu u latinskih šolah 17 mladenčev se izpitavanju (izpraševanju) iz slovenskiga jezika podverglo. To se mora toliko popraviti, de jih ni bilo 17, ampak 54. Prihodnje šolno léto u Marburgskih latinskih šolah, katere zana-prej iz 8 odredov obstojijo, se bo, kakor je že u Grač-kih novinah službeno na znanje dano, začelo 1. oktobra t. l. Za upisavanje se imajo mladenči oglasiti v treh slednih dnevih tekočiga mesca septembra.

J. Matiašič.

Iz Vipave. Turšica bo létas pri nas prav bogat pridelk dala; slabeji se pa letina za vino kaže, zato ker vreme zadržuje, de grojzdje le počasi zori. Stare zaloge vina, so pri nas kakor tudi v Gorici popolnoma pošle, kamor so iz Laškiga že veliko tavžent veder vina dopeljali.

V.

Iz Ipave. Ne le samo v Šembidu nad Ipavo, ampak tudi vse druge šole Ipavske dolíne, namreč: v Ipavskimu Tergu, v Šturji in v Černim verhu so vredne velike pohvale. Tudi od teh 3 imenovanih šol, tako dobro duhovni, kakor tudi učenci so se létas per očitnim izpraševanju s svojimi pridnimi učenci prav dobro obnašali; — tode mi jih ne povzdigujejo tako pregnano, kakor se v „Novicah“ bere, de jih po nekterih družih krajih povzdigujejo.

Ipavci.

Ljubljana 11. septembra. V našim zadnim so-stavku smo 175 novih županij popolno osnovanih naznanili. Od tačas je boljši prepričanje skorej povsod zadržke volitev premagalo, in po verjetnih naznanilih, ki so nam do današnjiga dne dospeli, so volitve in tudi prisege izvoljenih mož že v 324 županijah srečno dokončane, namreč: v okrajnim poglavarstvu Ipave,

Kaj kmetje v neki vasi storé, de bi se njim les ne kradel.

(Po Jad. Slav.)

(Dalje.)

„Jaz to tudi razumem, in se mi primerno zdi.“

„Kaj pa da ne zložijo polenčikov v mere?“

„To bi tudi mogli, tode rabijo raji jermen, ker zlagati in zlagati je dvojno. Pri zlaganju bi se mogel ali ubogi ali mesto pokasnuti. Jermen se mi dopade. Jaz si to takole mislim: Seženj derv se scepí na drobno, in posuši. Potle se razrajta, koliko koscev — tako in tako dolgih, mesto po dva ali po štiri groše dati more, in potem se cena po jermenu nastavi. Ni li tako Velkučnik?“

„Ti si jo zadel, Rudnik! takole delajo.“

„In tako, mislim, bi storili tudi mi. Bo šlo. Čuvaja nam ni treba; imamo vsi prostorne dvorišča; časa bo pozimi tudi, in o drugih dobah bodo ubogi derv malo-kadaj kupovali, imajo nabirkov in prehladine dosti. Kdo ima kaka dva sežnja suhih derv?“

„Na mojim dvorišču stojé trije sežnji.“

Jaz imam dve kopi suhladi.“

„Jaz okoli tri kope zvezčikov.“

„Šest sežnjev pacelnov morem kakor na primer jaz dati.“

„Derv čez potrebo,“ zavreši Rudnik vesel. „Ceno tudi vsi vemo. Jutri, mislim, bi mi dali seženj derv, in seženj pacelnov zdrobnuti. Imam celó novo bikovico, jo čem za mero dati. Potle zmerimo drobno scep-ljene derva, in pacelne; zrajtamo, in nad vsako luknjico ceno nastavimo. Kaj se vam zdi?“

„Bodo li ubogi take majhine povzamke kupovali?“

„Mnogi, mnogi jih bodo, — drugi pa bodo morde hotli krasti, ko prej, ker je, derva krasti, njihovo delo. Drugi si jih kupiti ne bodo mógli, za take se mora drugač skrbeti. Ako danes le toliko dosežemo, da se tem, ki derva kupovati hočejo, priložnost da, tako smo že dosti opravili. Vse na enkrat ne gre; na en mah nobeno drevo ne pade. Mnogo je ubogih v občini, ki hočejo poterpljivo živeti, in pošteni ostati; taki bodo tudi majhne povzemke kupovali.“

„Take reči bi imelo vendar županijstvo napraviti, saj je za to!“

„Imaš prav, Mašič. Na, Stropnik, kako je? Bote li to napravili?“

„Si mislite reč prelahko. Kaj takega se mora poredno prevdariti. Vi ste prenašli.“

„Se poredno prevdariti? Nismo li celi večer prevdarjali? Jutri se bo začelo? To rečem jaz, Štepan Krača!“

„Ako ne začnemo, mine zima. Marnjevali smo dosti, sadaj hočemo tudi kaj storiti. Sila je velika.“

„Praviš, Stropnik, da si mi reč prelahko mislimo. Menim, da si jo ti pretežko misliš. Kakšne težave pa so tû? Benglač da jutri seženj pacelnov drobno scepiti. Konjik Štepan seženj derv; suhladi in zvezčikov na Mašičevem dvorišču še treba ni zdrobčkati. Ako bomo to reč prerajtali, in ceno na luknjice nastavili, grem od hiše do hiše k vertnarčičam, in oglasim tole: „Pri Konjiku Štepanu je drobnih derv; ali ako si je hoče kdo sam razdrobiti, derv v polenih; pri Benglaču je pacelnov, pri Mašiči suhladi in zvezkov po drobnim na prodaj.“ Ljudje bodo že prišli; suhih derv je pa redko najti; sneg visok, tak da bodo prisiljeni priti, in kupovati. In če bodo ubogi vidili, da nismo le keršeni judje, ki hočejo po prodaji na drobno s potom siromaštva obogateti; če zvedó, da na drobno kupovaje, ravno tako dober kup in po pravici kupijo, ko kdor cel seženj vza-

me, bodo zaupanje dobili, in večkrat, in pogosteje kupovali. Hočemo jutri v božjem imenu začeti.“

(Konec sledí.)

Pomenki v besedah

„župan — županija — nadžupan — nadžupanija.“

(Konec.)

Že za odpravo je bil zložen ta sostavek, kar v dokladi „Novic“ Nr. 36 nove pomislike in vošila v téh rečéh najdem. Najdem pa berž, de g. razlagovavca ne omečeta samo, ampak tudi po svoji misli boljši svetovata, in zato se mi zdi, de se bomo v kratkih besedah pogodili. Ta dva gospoda pravita, de samo iz županije izpeljevalne besede so ju od te jima že na ustih ležeče besede ostrašile. Škoda! saj ako so iména tudi nekaj daljši, tako nevkretne vender niso kakor nemške. Meni bolj dopade županijan kot župljan, ker bi vender kdo mislil, de je župljan samo iz Župelj domá. Dovolite, de vam té iména po svojim izpeljem.

Župan Bürgermeister, županov dem B. gehörig, župansk einem B. gehörig, županstvo die Würde eines B., županijsk der županija angehörig, županijan ali županiyec Gemeinde-Bürger, županiystvo Gemeinde-Wesen, županijanstvo G. Bürgerrecht, medžupanijsk G. Angehöriger, medžupanijstvo G. Angehörigkeit.

Kar zadeva Gemeinderäthe, nisim se bil tudi jez razložil ne za podžupane, in ne za županske svetovavce, in vam rad poterdim, de se naj vzame eno ali drugo.

Od nadžupanije sim zgoraj povédal, de jo jez ne med- ampak nad županije stavim, zato tudi ne med ljudske, ampak za prvo nad ali čez županije od cesarske vlade postavljeno predstojništvo štejem. Z nemškimi iméni Hauptmann sim tudi dokazal, de se županija in nadžupanija brez vse zmote lahko obderží.

Bezirksgemeinde je tudi mene skerbela, in mislim, de bi bilo nar bolj prav je véliko županijo imenovati, ker je zapopadek več županij, in je vsih téh županij vélika županija (ne nadžupanija).

Kreisgemeinde naj bi bila potlej deželna županija (Landeshauptmannschaft). To ne dé nič, če jih je v kaki kronovini tudi več, kakor postavim na Českim, saj je tudi skoraj v vsaki deželi več Landgerichtov. Deželni župan — Kreisobmann — bi bil potem verh vélikih in malih županov in pa pod deželnim nadžupanam Kreispräsidenten; Statthalter je pa kronovinski poglavar.

Če Kreisgemeinde deželno županijo imenujemo, bomo tudi tistim vstregli, ki pravijo, de Horvatje pod njo kaj družiga razumejo „Gespannschaft gleich Kreis im jetzigen einheitlichen Oesterreich.“

Kanton vpeljevati meni nikakor ne dopade, ker ga razun Gorenskiga težko kje drugej v tem pomenu poznajo. Na Notranjskim pravijo Eck- in Randsteinu „kanton“, postavim, na kanton sim zadel.“ — Kakor nadmožak ali verhovnik, tako je tudi okrog in okrožno tako splošno, de bi se ga jez prav rad ognil; ravno tako presplošno je imé poglavarstvo, če ga bomo pred vsako vradíjo vtikali. Saj bi bilo prav, de bi si kaj svojiga naredili, in ne zmiraj prestavljali! — To je moj svét! In tudi jez s prestavljavcama za slovenšine voljo prosim: Posvetvajmo se, in ne delaj se vsaki za slovenskiga sultana, po kteriga zvižganju bi vsi drugi plesati mogli. Nikar ne dokazujmo, de nad Slovani res preklet-

stvo svojeglavne nesloge čuje, ki jim ni dalo nikdar h kaki veljavi in samostalnosti priti. — Kmaló bo trideset lét, de sim Slovenijo za svojo častito mater djan-sko čislati začel, in naj pred sim spoznal, de jo je nemškutija od vsih strani tlačila, in de si zato ni opo-magati mogla; potlej so jo pa začeli njeni lastni sinovi — menim de od same radosti — vsakojako prečesa-vati, frizirati, preoblikvati in jo na vse strani žokati, de so jo vso zmersili, de bi človek dandanašnji kmalo ne vedil, kakšna je. Pomislímo na „unitis“ — pa ne „oppositis“ viribus.

Graberski.

Krajski zgodovinski družbi!

V poslednjim občnim zboru si se ti, slavna družba, namenila k novimu krepkímu življenju v prid domovine. S serčnim veseljem smo sprejeli ta namén.

Nade polni, de boš vsak svét rada zaslišala, ki se ti predloží v dosego svojiga blagiga naména, ti razodenemo vošilo, ki sega popolnoma v tvoje opravil-stvo: daj zgodovino Krajske dežele v slo-venskim jeziku na svitlo! Milo pogrešujemo že davnej take knjižice, iz ktere bi tudi prosti Krajnc zgodovíno svoje domačije zvedil.

Mi ne terjamo za zdaj obširniga visoko učeniga dela, s katerim nas boš morebiti pozneje razveselila, ampak le knjižico, po domače pisano, tudi razumu prostiga bravca primerno, de bo pripravna tudi za berílo ljud-skih nedeljskih šol po deželi.

Delo ni težko, ker imamo lepih pripomočkov za to dovelj, in tudi taci mož, ki bojo popolnoma kos te-mu delu.

Prevzemi le vodstvo tega dela in podeli denarno pomoč, de se ta občno zaželjena knjiga na dan da.

Naj bo to delo zdejtvoje prvo delo, in verjemi nam, de ti bo domovina za to hvaležna.

Spomni se, de vsaka družba je le mervta stvar, dokler ne stopi s podukam med ljudstvo. S zgo-dovíno naše domovíne v domačim jeziku pa boš širila ljudsko omíko tudi v lesene bajtice.

Ker si zgodovinska družba, gre pred vsim tebi zgodovíno domovíne na svitlo dati.

Ne daj, de bi bilo to vošilo glas vpíjočiga v pušavi!

Vrednik Novic.

Stari zoperniki mlade slovenšine.

„Jez sim prestar, de bi se vaše slovenšine učil.“ Tako se izgovarjajo prilétni ljudjé, katerim dobre in či-sto slovenske besede namest pokvarjenih nemških ali laških ne dopadejo. Pa tako ni mislil in govoril eden nar imenitniših modrih mož, slavni Grek Sokrat, ki se je še v visoki starosti clo citrati učil rekoč, de človek ni nikdar prestar, se kaj lepiga ali koristniga učiti. Taki ljudjé le dokažejo, de jim ni clo nič mar za iz-obraženje in omíko lastniga naroda, — de jih ni sram, ako Nemci, Lahi, Francozi in Angleži nas Slovane kot sirove divjake zaničujejo, — de jim je vse jedno, ali si jezik njih poštenih očetov v versti družih žlahnih jezikov tudi svoje častno mésto prilastí, ali de pod jar-mam družiga ptujiga jezika se od dné do dné bolj po-hujša in se clo zgubiva. Naj si star ali mlad, ako si le blagoseren človek, moraš za svojo nar svetejši dolž-nost spoznati, k slavi in povelícanju svoje vlasti (do-movíne) na vso moč pripomagati; — če si obdarovan z mnogimi vednostmi in umetnostmi, se obnašaj kot pri-den in rodoljub učenik ali pisavec; če si pa manj ve-den, bodi saj lep izgled drugim, de spoštuješ in raz-širjuješ koristne nauke, ki nam jih učeni možje v svo-jih bukvah izročujejo. To gotovo ni res, de bi človek ki je petdeset ali šestdeset lét star, in ki zna sloven-sko brati, bi ne bil sposoben tudi novih besed iz zdra-

vih slovanskih korenín izrašenih razumeti, in če jih razume, jih tudi v pisanju in govorjenju rabiti. Taki starčki bi imeli se za srečne čislati, de jim je osoda privošila, pred svojo smertjo daníco vstajenja in iz-obražanja svojih rojakov vgledati. Jez nisim Slovenec, pa Slovan sim, in ker žalostna osoda mi dozda ni dovolila, v svojo ljubo domovino nazaj se verniti, sim lani, ko je moj poslednji up po vodi splaval, za terdno sklenil, slovensko se učiti, in tako svoje serčno pošto-vanje Slovincam, med kterimi prebivam, na znanje dati. Jez tudi nisim mlad, in še lani sim komaj petdeset slovenskih besed razumel, ali vunder nisim obupal, in vsim težavam vkljub, sim jo tako dalječ dognal, de skorej vse, kar berem ali slišim, razumem. Toliko lože je rojenim Slovincam se v svojim maternim jeziku iz-obražiti, in tako s svojim izgledam in pripomočjo hi-trejši napredek svojih sorojakov, kar je moč pospešiti. Naj tedaj vsi, možje in žene, mladi in stari pridno in neutrudljivo si prizadevajo, svojo dolžnost materi do-movini odrajtati, in božjiga blagoslova nam ne bo po-manjkalo. Blagor pa, ne le posamesniga človeka ampak celiga naroda ne izvira iz politíške moči in velikosti, ne iz sovražnja ptujih narodov ampak iz prave omí-ke ljudstva, to je, iz požlahnjenja glave in serca. Taki blagor svojimu narodu poskerbeti, je naša nar svetejši dolžnost, kteriga pa — naj delamo kar kali hočemo — brez očísenja in zbrušenja materniga jezika spolniti nikakor ne moremo.

Venceslav Josip Mencl,
c. k. gimn. profesor v Gorici.

Spomín popotovanja po Štajarskim in Gorenskim.

Enmalo se prezračiti, smo se podali perve dni tega mesca nar pred po železnici do Celja, po poti nektare drage prijatle na Štajarskim obiskat. V Trebovljah smo zadeli ravno na koneclétno šolsko izpraševanje, h kterimu so visoke časti vredni g. tehant Stojan, šol-ski ogleda prisli; veselilo nas je viditi, de so bili tudi novoizvoljeni g. župan in županijski svetovavci pričíjoči. Fantíči in deklice so prav dobro odgovarjali in pokazali, de je poduk njih g. kateheta in g. učitelja vesel sad rodil. Izpraševanje je bilo sploh v domačim jeziku, pi-sanja smo vidili tudi v nemškim. Po dokončanim izpra-ševanju so podelili gosp. tehant veliko veliko število (morebiti čez 40) slovenskih bukvic v darílo pridnim učencam in učenkam. Poprašaje: od kod pride toliko daril, smo zvedili, de so od častitiga ondašnjiga g. faj-moštra Hašnika, ki so, kar skušnja že več let učí, eden nar iskreniših prijatlov in podpornikov šolskiga podúka. Srečna fara, ki ima taciga očeta za šolo! — Popoldne smo šli vsískupej k šolskim izpraševanju, kí je bilo v šoli ondašnje bližnje glažúte. Tudi tam nas je razveselila lepo vredjana šola. Po izpraševanju nas je vse skupej prijazno pogostil g. posestnik ondašnje fa-brike, kteriga namestnik je bil prijazni g. vodja gla-žute. Snidilo se je več ljubih gospodov, kterih poprej po osebi nismo poznali, s kterimi smo se pa kmalo spri-jaznili. Bili smo do pözne noči skupej prav židane vo-lje; de brez veseliga petja ni bilo, nam ni treba dopove-dovati; de pa slovenske in nemške ravnopravnosti nismo žalili, pa nam zna vsak verjeti. Drugo jutro smo se poslovili od gostoljubih Trebovelj in se po železnici v Celje podali. Zares velíčanska je železnica od Ljub-ljane do Celja, — težko kje po Avstrijskim ji je kakšna enaka! — Visoko častiti g. opat Vodúšek so nam kmalo priložnost naklonili delj časa z milostljivim knezoškofam Lavantinskim g. g. Slomšekam, ki so ravno v Celji bili, se pogovarjati, s kterimi že dve leti osebno nismo govorili. Najdli smo slavniga g. škofa za-